

# Subjectief welzijn: welke factoren spelen een rol?

Jacqueline van Beuningen en Rianne Kloosterman

*Subjectief welzijn, in termen van geluk en tevredenheid met het leven, is gerelateerd aan verschillende factoren die betrekking hebben op de kwaliteit van leven. De ervaren gezondheid is het meest van belang. Maar ook regelmatig op vakantie gaan, een partner, contact met familieleden en het wonen in een buurt waar mensen prettig met elkaar omgaan, gaan gepaard met meer welzijn. Onveiligheidsgevoelens hangen negatief samen met geluk en de tevredenheid met het leven.*

## 1. Inleiding

De belangstelling voor subjectief welzijn is de afgelopen jaren flink toegenomen vanwege het groeiende besef dat economische welvaart tekort schiet als indicator voor welzijn (Stiglitz, Sen en Fitoussi, 2009; CBS, 2010). Economische welvaart draagt bij aan de keuzemogelijkheden van mensen en daarmee aan het welzijn, maar ook niet-economische aspecten zijn van belang. De commissie Stiglitz heeft een aantal kerndimensies vastgesteld die naast welvaart van belang zijn voor welzijn (Stiglitz, Sen en Fitoussi, 2009). Deze zijn verder uitgewerkt in de publicatie 'De Nederlandse Samenleving' (DNS) van het CBS (CBS, 2010). De dimensies die in DNS worden onderscheiden, zijn: materiële levensstandaard, economische risico's, gezondheid, opleiding en beroep, maatschappelijke participatie en vertrouwen, sociale verbanden en relaties, fysieke risico's, milieu en leefomgeving, en demografische en economische context.

In dit artikel wordt de relatie tussen indicatoren van deze dimensies en welzijn in termen van geluk en tevredenheid onderzocht. Welke indicatoren zijn het meest relevant voor het individuele welzijn? Er is al veel onderzoek verricht naar de determinanten van welzijn (Diener et al., 1999; Haller en Hadler, 2006; McKee-Ryan et al., 2005). In deze bijdrage worden voor het eerst de dimensies van de kwaliteit van leven, zoals beschreven in 'De Nederlandse samenleving' (CBS, 2010), tegelijk bekeken met de daarbij horende indicatoren. Hoewel er veel bekend is over het belang van de afzonderlijke dimensies voor welzijn, is het relatieve belang van de dimensies onderbelicht gebleven. Wel moet worden opgemerkt dat in dit onderzoek oorzakelijke verbanden niet kunnen worden vastgesteld. Doordat welzijn en indicatoren van de verschillende dimensies op hetzelfde moment zijn bevraagd, kan uitsluitend de samenhang hiertussen worden onderzocht.

## 2. Eerder onderzoek

### 2.1 Materiële levensstandaard

In de micro-economie wordt verondersteld dat een hogere materiële levensstandaard resulteert in een groter welzijn

(Easterlin, 2001). Een hogere materiële levensstandaard draagt bij aan de keuzevrijheid die mensen hebben om hun leven naar eigen wens in te richten. Uit onderzoek blijkt echter dat het verband tussen de materiële levensstandaard en welzijn zwak is. Vanaf een bepaald inkomensniveau resulteert een inkomensstijging nauwelijks in meer geluk (Diener et al., 1993; Ferrer-i-Carbonell, 2005). Hier ligt een aantal mechanismen aan ten grondslag. Ondanks dat een inkomensstijging of de aankoop van luxe goederen initieel het welzijn vergroot, ebt dit effect door gewenning geleidelijk weer weg. Mensen stellen soms ook hun verwachtingen bij. Daarnaast vergelijken veel mensen hun materiële levensstandaard met die van anderen. De perceptie dat mensen in een vergelijkbare situatie meer verdienen of in meer luxe leven, kan het subjectieve welzijn negatief beïnvloeden (Layard, 2005).

### 2.2 Economische risico's

Economische risico's gaan over de onzekerheid die mensen hebben over hun toekomstige materiële situatie (CBS, 2010). Bij de onzekerheid over de materiële situatie draait het om het risico op verlies van inkomen en het risico dat men niet meer in het eigen levensonderhoud kan voorzien. Flexibele banen en tijdelijke contracten gaan gepaard met een zekere mate van onzekerheid. Ook mensen zonder inkomen of met een inkomen dat lager is dan het minimumloon bevinden zich in een onzekere positie. Over het algemeen zijn zij voor hun levensonderhoud afhankelijk van anderen en lopen daardoor risico op een armoedeval. Deze factoren kunnen leiden tot stress en ongerustheid en daarmee tot een beperkt welbevinden.

### 2.3 Gezondheid

Volgens de commissie Stiglitz is een goede gezondheid van groot belang voor de kwaliteit van leven (Stiglitz, Sen Fitoussi, 2009). Mensen die zich gezond voelen, zijn over het algemeen gelukkiger (Cornelisse-Vermaat et al., 2006). Wanneer iemand een ernstige ziekte of aandoening heeft, tast dit het welzijn vaak langdurig aan (Diener et al., 1999).

### 2.4 Opleiding en beroep

Een hoog opleidingsniveau gaat vaak gepaard met meer vrijheden en mogelijkheden om de levensloop te bepalen. Daarnaast wijst onderzoek uit dat opleiding positief samenhangt met inkomen, levensduur, gezondheid en maatschappelijke participatie (OECD, 2011). Opleiding beïnvloedt daarmee indirect de kwaliteit van leven. De directe invloed van opleiding blijkt gering (Witter et al., 1984). Ook het beroep, dat vaak in het verlengde van de gevolgde opleiding ligt, is van belang als het gaat om het welzijn van mensen. Werk verschaft mensen niet alleen een inkomen, maar ook zelfvertrouwen, persoonlijke ontwikkeling en sociale geborgenheid (OECD, 2011).

## 2.5 Maatschappelijke participatie en vertrouwen

Betrokkenheid bij de maatschappij in de vorm van vrijwilligerswerk, buurtbetrokkenheid of participatie aan het verenigingsleven hangt positief samen met het persoonlijke welzijn (Dolan et al., 2008). Zo laten Elchardus en Smits (2007) zien dat mensen die deelnemen in het verenigingsleven gemiddeld meer tevreden zijn met verschillende levensdomeinen. Ze zitten lekkerder in hun vel. Het gevoel om als volwaardige burgers deel te nemen aan de maatschappij en het vergroten van het sociale netwerk speelt hierbij een rol. Naast maatschappelijke participatie verhoogt ook het vertrouwen in instituties die verantwoordelijk zijn voor het beleid het welzijn van mensen. Vertrouwen in deze instituties laat zien dat mensen tevreden zijn met hoe het in de samenleving is geregeld (Hudson, 2006).

## 2.6 Sociale verbanden en relaties

Sociale relaties dragen in positieve zin bij aan subjectief welzijn. Mensen brengen over het algemeen graag tijd door met familie en vrienden. Het gevoel ergens bij te horen en belangrijk te zijn voor anderen maakt hen gelukkig (Demir et al., 2010). Ook een (huwelijks)partner vergroot het geluksgevoel (Cornelisse-Vermaat et al., 2006). Het effect van kinderen op welzijn is echter niet eenduidig (Haller en Hadler, 2006; Pouwels, 2011). Daarnaast lijkt sociaal vertrouwen van belang voor welzijn (Leung et al., 2010; Helliwell en Wang, 2011).

## 2.7 Veiligheid

Net als economische risico's is fysieke onveiligheid een bron van onzekerheid en ongerustheid die de kwaliteit van leven negatief beïnvloedt. Het gaat hierbij om de kans om slachtoffer van een misdrijf te worden of om een ongeluk te krijgen. De vrees voor deze risico's speelt een rol in de keuzes die mensen maken en zorgt voor een gevoel van kwetsbaarheid (OECD, 2011).

## 2.8 Milieu en leefomgeving

Een mooie, schone woonomgeving draagt bij aan de kwaliteit van leven (OECD, 2011). De toegang tot voorzieningen en de mate van sociale samenhang in de directe woonomgeving zijn daarbij ook van belang (Farrell, Aubry en Coulombe, 2004). Over het algemeen is er meer groen, meer sociale samenhang, minder geluidshinder en minder overlast op het platteland (StatLine, 2010). Het valt daarom te verwachten dat mensen in minder verstedelijkte gebieden over het algemeen gelukkiger zijn dan mensen in grote steden.

## 2.9 Demografische en economische context

Demografische en economische kenmerken, zoals de economische welvaart en de bevolkingsgroei, zijn kenmerken op macroniveau die zorgen voor welzijnsverschillen tussen landen. Omdat dit artikel zich uitsluitend richt op Nederland, wordt deze dimensie buiten beschouwing gelaten.

## 3. Methode

### 3.1 Data en methode

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het Permanent Onderzoek LeefSituatie 2009 (POLS). Dit is een jaarlijks enquêteonderzoek naar verschillende facetten van de leefsituatie, zoals gezondheid, arbeidsomstandigheden, veiligheid, sociale relaties en welzijn. In totaal zijn gegevens beschikbaar van 6 878 personen van 18 jaar of ouder. Deze gegevens zijn aangevuld met inkomens- en arbeidskenmerken uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) en de integrale inkomensbestanden.

Met bivariate analyses is nagegaan welke indicatoren van de kwaliteit van leven verband houden met subjectief welzijn. Alleen de significante relaties ( $p < 0,05$ ) worden besproken. Middels een logistische regressie analyse is het mogelijk alle onafhankelijke variabelen in één keer mee te nemen in de analyse. Hiermee is onderzocht welke indicatoren het sterkst verband houden met welzijn. Voor iedere dimensie zijn de beschikbare indicatoren geïnventariseerd en de meest geschikte gekozen.

#### 3.1.1 Subjectief welzijn: geluk en tevredenheid met het leven

Subjectief welzijn heeft zowel een cognitieve als een affectieve kant (Diener, 1994; Diener et al., 1999; Wingen et al. 2010). Bij de cognitieve kant gaat het om tevredenheid. Bij de affectieve kant van welzijn spelen geluk en emoties een rol. Als gevolg hiervan is subjectief welzijn op twee manieren vastgesteld. Allereerst is respondenten gevraagd in welke mate ze zichzelf een *gelukkig* mens vinden. Daarnaast is gevraagd in welke mate ze *tevreden zijn met het leven* dat ze op dit moment leiden. In navolging van Wingen et al. (2010) zijn de oorspronkelijke vijf antwoordcategorieën teruggebracht tot twee categorieën (*bijlage 1*). Dit is gedaan omdat de antwoordschalen van de oorspronkelijke categorieën niet vergelijkbaar zijn. Zo houden respondenten rekening met de positie van de antwoordoptie op de schaal bij het beantwoorden van de vraag. Het resultaat van de samenvoeging is een variabele *geluk* met de categorieën niet gelukkig (0) en wel gelukkig (1), en een variabele *tevreden met het leven dat men leidt* met de categorieën niet tevreden (0) en wel tevreden (1).

#### 3.1.2 Materiële levensstandaard

Vanuit het SSB zijn inkomensgegevens uit 2009 (*gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen*) aan POLS 2009 gekoppeld. Daarnaast is aan de respondenten gevraagd hoe vaak ze in de afgelopen 12 maanden op vakantie zijn geweest. De antwoordcategorieën zijn (0) niet, (1) één keer, en (2) meer dan één keer.

#### 3.1.3 Economische risico's

Het economische risico is vastgesteld door middel van de *financiële onafhankelijkheid* van mensen. Dit kenmerk is gebaseerd op zowel primaire als secundaire inkomensbronnen uit de integrale inkomensbestanden, voor zover sprake is van sociale verzekeringen (uitkering ZW, WW, WAO enz.). Dit betekent dat niet alleen inkomen uit arbeid, winst uit onderneming en inkomen uit persoonlijk vermogen kunnen bijdragen aan financiële onafhankelijkheid, maar ook over-

drachten van sociale verzekeringen. De grens tussen wel of niet financieel onafhankelijk zijn, is gelegd bij de zogeheten lage-inkomensgrens, die in de Armoedemonitor van het CBS als armoedegrens wordt gehanteerd (Oudhof, Bos en Keuzenkamp, 2002).

### 3.1.4 Gezondheid

Het gaat hier om de *ervaren gezondheid*. Aan respondenten is gevraagd hoe hun gezondheid over het algemeen is. De antwoordcategorieën zijn (1) zeer goed, (2) goed, (3) gaat wel, (4) slecht en (5) zeer slecht.

### 3.1.5 Opleiding en beroep

Het hoogst behaalde opleidingsniveau bestaat uit de categorieën (1) basisonderwijs, (2) vmbo (3) havo, vwo en mbo, (4) hbo en (5) universiteit. *Sociaal-economische categorie* in 2009, afkomstig uit het SSB, bestaat uit (1) werknemers, (2) zelfstandigen, (3) overig actieven, (4) uitkeringsontvangers, (5) gepensioneerden, (6) studenten en (7) overig niet-actieven en mensen zonder inkomen. Ambtenaren en directeuren worden tot de werknemers gerekend.

### 3.1.6 Maatschappelijke participatie en vertrouwen

*Verenigingsdeelname* is een belangrijke vorm van maatschappelijke participatie en is vastgesteld door te vragen of mensen maandelijks meedoen aan activiteiten in georganiseerd verband. De antwoordcategorieën zijn (0) nee en (1) ja. Het vertrouwen in organisaties die verantwoordelijk zijn voor het beleid is gemeten door middel van het *vertrouwen in de Tweede Kamer*. Respondenten hebben aangegeven of ze (1) helemaal geen vertrouwen, (2) niet zo veel vertrouwen, (3) tamelijk veel vertrouwen of (4) heel veel vertrouwen in de Tweede Kamer hebben.

### 3.1.7 Sociale verbanden en relaties

Aan respondenten is gevraagd hoe vaak ze *contact hebben met familie en met vrienden*. Beide vragen hebben de volgende vijf antwoordcategorieën: (1) zelden of nooit, (2) minder dan 1 keer per maand, (3) 1 keer per maand, (4) 2 keer per maand of (5) minstens 1 keer per week. *Sociaal vertrouwen* is gebaseerd op de vraag: 'Zijn mensen over het algemeen te vertrouwen of vindt u dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn in de omgang met mensen?' met twee categorieën, namelijk 'de meeste mensen zijn wel te vertrouwen' en 'men kan niet voorzichtig genoeg zijn'. Daarnaast is gekeken of respondenten (0) geen of (1) wel een partner hebben, en of ze (0) geen of (1) wel thuiswonende kinderen hebben.

### 3.1.8 Veiligheid

Het *onveiligheidsgevoel* wordt gemeten door respondenten te vragen of zij zich wel eens onveilig voelen, met de antwoordcategorieën (1) nooit, (2) zelden, (3) soms of (4) vaak.

### 3.1.9 Milieu en leefomgeving

Om een idee te krijgen van de sociale samenhang in de buurt is aan respondenten de stelling 'Men gaat in de buurt op een prettige manier met elkaar om' voorgelegd. De antwoordmogelijkheden zijn (1) helemaal mee oneens, (2) mee oneens, (3) niet mee oneens, niet mee eens, (4) mee eens en (5) helemaal mee eens. Een andere indicator voor het milieu en leefomgeving is *stedelijkheid van de gemeente* met de categorieën (1) zeer sterk stedelijk, (2) sterk ste-

delijk, (3) matig stedelijk, (4) weinig stedelijk en (5) niet stedelijk.

## 4. Resultaten

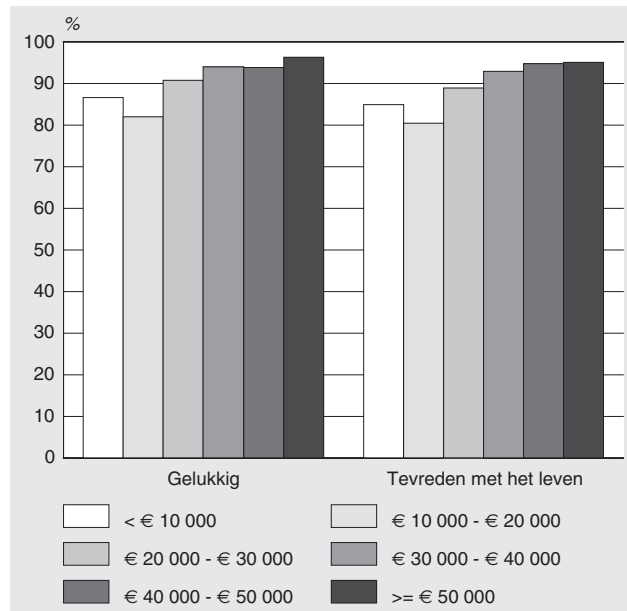
### 4.1 Welzijn naar kenmerken van de kwaliteit van leven

De meeste Nederlanders, bijna negen op de tien, zeggen gelukkig en tevreden met hun leven te zijn. Hieronder wordt bekeken met welke indicatoren van de kwaliteit van leven geluk en tevredenheid samenhangen.

#### 4.1.1 Materiële levensstandaard

Het individuele welzijn hangt enigszins samen met het gestandaardiseerde besteedbare inkomen van het huishouden (*grafiek 1*). Personen die minder dan 20 000 euro te besteden hebben, zijn minder vaak gelukkig dan mensen met een hoger inkomen. Ook zijn ze minder vaak tevreden met het leven. De inkomensgroepen verschillen nauwelijks in welzijn als het inkomen van het huishouden eenmaal boven de 20 000 euro ligt. Van de hoogste inkomensgroep geeft ongeveer 95 procent aan gelukkig en tevreden te zijn. Op vakantie gaan houdt duidelijk verband met geluk en tevredenheid (*tabel 1*). Van de mensen die niet op vakantie gaan, is iets meer dan driekwart gelukkig en tevreden met het leven. Bij de mensen die meer dan één keer per jaar op vakantie gaan is dit ruim 90 procent.

#### 1. Aandeel personen van 18 jaar of ouder dat gelukkig of tevreden met het leven is naar huishoudensinkomen, 2009



#### 4.1.2 Economische risico's

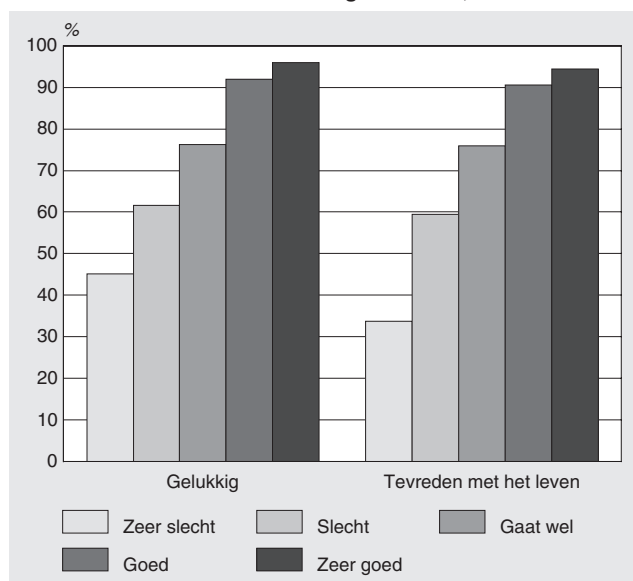
Geluk en tevredenheid zijn nauwelijks gerelateerd aan financiële onafhankelijkheid (*tabel 1*). Van de mensen die financieel afhankelijk zijn, is 86 procent gelukkig tegen 90 procent van de mensen die financieel onafhankelijk zijn. Als het gaat om de tevredenheid met het leven is dit respectievelijk 85 en 88 procent. Deze geringe verschillen kunnen mogelijk toegeschreven worden aan het feit dat de meerder-

heid van de financieel afhankelijke mensen een partner heeft die voor hen kan zorgen. Het huishoudensinkomen van de financieel afhankelijke mensen is gemiddeld dan toch voldoende om van te kunnen leven. De financiële situatie van het huishouden lijkt daarmee belangrijker dan die van het individu.

#### 4.1.3 Gezondheid

De ervaren gezondheid maakt duidelijk verschil als het gaat om geluk en tevredenheid met het leven. Zo geeft 45 procent van de mensen met een zeer slechte gezondheid aan gelukkig te zijn, tegen 96 procent van de mensen met een zeer goede gezondheid (grafiek 2). Het verschil is nog groter als het gaat om de tevredenheid met het leven. Slechts 34 procent van de mensen met een zeer slechte gezondheid is tevreden met het leven. Van degenen met een zeer goede gezondheid is dit 94 procent.

### 2. Aandeel personen van 18 jaar of ouder dat gelukkig of tevreden met het leven is naar gezondheid, 2009



#### 4.1.4 Opleiding en beroep

Het aandeel gelukkige en tevreden mensen stijgt licht met het opleidingsniveau (tabel 1). Acht op de tien mensen met alleen lager onderwijs zijn gelukkig en tevreden, tegenover negen op de tien mensen met een hogere beroeps- of universitaire opleiding. Binnen de sociaal-economische categorieën zijn uitkeringsontvangers met 67 procent het minst vaak gelukkig (tabel 1). Ook is deze groep met 62 procent het minst vaak tevreden met het leven. De verschillen tussen de overige sociaal-economische categorieën zijn beperkt; ongeveer 90 procent geeft aan gelukkig en tevreden te zijn.

#### 4.1.5 Maatschappelijke participatie en vertrouwen

Ook vormen van vertrouwen en maatschappelijke participatie laten een positieve relatie zien met subjectief welzijn (tabel 1). Mensen die bijvoorbeeld heel veel vertrouwen in de Tweede Kamer hebben, geven vaker aan gelukkig te zijn dan mensen die dit vertrouwen niet hebben, namelijk 94 tegenover 83 procent. Zij zijn met 90 tegen 80 procent ook vaker tevreden met het leven. Mensen die regelmatig aan verenigingsactiviteiten deelnemen, zijn vaker gelukkig en tevreden dan mensen die dat niet doen.

#### 4.1.6 Sociale verbanden en relaties

Zoals ook aangetoond door Mars en Schmeets (2011) loopt het aandeel gelukkige en tevreden mensen op naarmate er vaker contact is met familie of vrienden (tabel 1). Daarbij maakt het vooral verschil of mensen geen of enig contact onderhouden. Zo is van de mensen die zelden of nooit familiecontact hebben bijna 60 procent gelukkig. Van de mensen die minder dan één keer per maand familieleden zien of spreken is dat ruim driekwart. Mensen die maandelijks of wekelijks familiecontact hebben, zijn met ongeveer 87 procent het vaakst gelukkig. Als het gaat om de tevredenheid met het leven zijn deze percentages nagenoeg identiek. Een vergelijkbaar beeld tekent zich af als het gaat om de relatie tussen vriendencontact en welzijn.

Naast contact met familie en vrienden is ook het sociaal vertrouwen van belang voor welzijn. Het vertrouwen in de medemens gaat vaak gepaard met geluk en tevredenheid met het leven. Een partner lijkt ook bij te dragen aan het individuele welbevinden. Ruim 90 procent van de mensen met een partner geeft aan gelukkig en tevreden te zijn. Van de mensen zonder partner is dit circa driekwart. Verder blijken mensen met thuiswonende kinderen iets vaker gelukkig en tevreden met het leven dan mensen zonder kinderen.

#### 4.1.7 Veiligheid

Mensen die zich vaak onveilig voelen zijn met 69 procent het minst vaak gelukkig (tabel 1). Van degenen die zich zelden of nooit onveilig voelen, is dit 91 procent. De groep die zich soms onveilig voelt, neemt met 83 procent een tussenpositie in. Het beeld is vergelijkbaar als het gaat om de tevredenheid met het leven.

#### 4.1.8 Milieu en leefomgeving

Mensen die vinden dat men helemaal niet prettig met elkaar omgaat in de buurt zijn met 66 procent minder vaak gelukkig dan mensen die zeggen dat de onderlinge omgang prettig is (tabel 1). Van deze groep is 93 procent gelukkig. Bij tevredenheid met het leven gaat het om respectievelijk 63 en 92 procent. Tussen stedelijke en niet-stedelijke gebieden zijn de verschillen in welzijn minder groot.

### 4.2 Relatief belang van kenmerken van de kwaliteit van leven

De relatie tussen de kenmerken van de kwaliteit van leven en welzijn is vervolgens onderzocht met een logistische regressie analyse (staat 1). Er is nagegaan of de waargenomen verschillen in geluk en tevredenheid met het leven blijven bestaan na controle voor de overige kenmerken. Geslacht en leeftijd zijn hierbij ook meegenomen, omdat deze met veel indicatoren van de kwaliteit van leven samenhangen.

Uit de analyses blijkt dat verschillende indicatoren gerelateerd zijn aan zowel geluk als tevredenheid met het leven. Regelmatig op vakantie gaan, een goede gezondheid, deelname aan het verenigingsleven, contact met familieleden, vertrouwen in anderen, een partner en het wonen in een buurt waar de bewoners prettig met elkaar omgaan, houden positief verband met welzijn. Onveiligheidsgevoelens hebben juist een negatieve relatie met het welzijn van mensen. Niet alle indicatoren houden op een vergelijkbare wijze verband met geluk en tevredenheid. Zo hangt vriendencontact



in positieve zin samen met geluk, maar is het niet relevant voor de tevredenheid met het leven. De bivariate analyses toonden nog wel enige samenhang tussen vriendencontact en de tevredenheid met het leven. Andere vormen van sociale en maatschappelijke participatie en de ervaren gezondheid blijken de relatie tussen vriendencontact en tevredenheid op te heffen. Daarnaast blijken uitkeringsontvangers minder vaak tevreden met hun leven dan werknemers, maar verschillen ze niet in hun geluksgevoel. De eerder gedane bevinding dat uitkeringsontvangers minder gelukkig zijn, komt vooral doordat ze hun gezondheid vaak als minder goed ervaren. De positieve relatie tussen thuiswonende kinderen en welzijn, zoals aangetoond in de bivariate analyses, bestaat ook niet langer. De aanwezigheid van kinderen in het huishouden maakt geen verschil in het geluksgevoel, en houdt nu zelfs negatief verband met de tevredenheid met het leven. Mensen met thuiswonende kinderen hebben vaker een partner, en vooral deze partner blijkt van belang voor geluk en tevredenheid. Ook bij inkomen zijn verschillen te zien tussen geluk en tevredenheid. Inkomen houdt positief verband met de tevredenheid met het leven, maar is niet gerelateerd aan geluk. De samenhang tussen inkomen en geluk kan grotendeels worden toegeschreven aan de aanwezigheid van een partner. Het lijkt erop dat mensen met een laag inkomen vaker alleenstaand zijn of deel uitmaken van een eenoudergezin en daardoor minder vaak gelukkig zijn. Uit de bivariate analyses bleek dat opleiding verschil maakt als het gaat om geluk en tevredenheid. Wanneer rekening

gehouden wordt met andere indicatoren van de kwaliteit van leven blijkt er echter geen directe relatie met opleiding te bestaan. Het feit dat laagopgeleiden minder vaak op vakantie gaan en tevens vaker een minder goede gezondheid hebben, lijkt hier een rol te spelen.

Niet alle indicatoren van de kwaliteit van leven zijn even belangrijk voor het subjectieve welzijn (zie Wald in staat 1). Zo blijkt de ervaren gezondheid van groot belang voor zowel geluk als de tevredenheid met het leven. Andere relevante positieve factoren voor welzijn zijn de aanwezigheid van een partner, het regelmatig op vakantie gaan, contact met familieleden en het wonen in een buurt waar mensen prettig met elkaar omgaan. Onveiligheidsgevoelens verkleinen de kans op geluk en de tevredenheid met het leven. De overige indicatoren spelen een kleinere of geen rol.

## 5. Conclusies

In dit artikel is bekeken welke indicatoren van de kwaliteit van leven het meest relevant zijn voor welzijn in termen van geluk en tevredenheid met het leven. Vooral een goede ervaren gezondheid hangt samen met geluk en tevredenheid met het leven. Daarnaast zijn ook sociale verbanden binnen en buiten het gezin van belang. De aanwezigheid van een partner, contact met familieleden, een prettige omgang met buurtgenoten, deelname aan het verenigingsleven gaan op een positieve manier samen met welzijn.

**Staat 1**  
Logistische regressie analyses met geluk en tevredenheid met het leven, 2009

	Geluk				Tevredenheid met het leven			
	B	SE	Wald	Odds ratio	B	SE	Wald	Odds ratio
Constante	-5,05	0,56	81,98 **		-4,54	0,53	74,15 **	
<b>Materiële levensstandaard</b>								
Huishoudensinkomen (€-49.734–€218.026)	0,00	0,00	0,38	1,00	0,00	0,00	5,69 *	1,00
Huishoudensinkomen <sup>2</sup>	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	2,54	1,00
Vakantie (0–2)	0,37	0,06	33,86 **	1,44	0,29	0,06	24,95 **	1,34
<b>Economische risico's</b>								
Financiële onafhankelijkheid (0–1)	0,19	0,13	2,11	1,21	0,09	0,12	0,54	1,09
<b>Gezondheid</b>								
Gezondheid (0–5)	0,70	0,06	130,85 **	2,02	0,75	0,06	167,21 **	2,12
<b>Opleiding en beroep</b>								
Opleidingsniveau (1–5)	-0,01	0,04	0,07	0,99	-0,07	0,04	3,37	0,93
Sociaal-economische categorie werknemer (ref.)			6,99				24,08 **	
zelfstandige	-0,05	0,21	0,05	0,96	-0,16	0,18	0,75	0,86
overig actief	0,17	0,57	0,09	1,19	0,44	0,56	0,61	1,55
uitkeringsontvanger	-0,20	0,17	1,37	0,81	-0,31	0,16	3,84 *	0,73
pensioenontvanger	-0,06	0,19	0,09	0,94	0,21	0,18	1,42	1,24
student	0,44	0,26	2,91	1,55	0,65	0,24	7,45 **	1,91
overig niet-actief	0,29	0,26	1,24	1,34	0,35	0,24	2,18	1,42
<b>Maatschappelijke participatie en vertrouwen</b>								
Vertrouwen in Tweede Kamer (1–4)	0,11	0,06	3,05	1,11	0,15	0,06	6,31 *	1,16
Verenigingsdeelname (0–1)	0,27	0,10	6,61 *	1,30	0,33	0,10	11,59 **	1,39
<b>Sociale verbanden en relaties</b>								
Contact met familie (1–5)	0,22	0,05	17,59 **	1,25	0,18	0,05	12,87 **	1,20
Contact met vrienden (1–5)	0,11	0,05	5,76 *	1,12	0,04	0,04	0,86	1,04
Sociaal vertrouwen (0–1)	0,28	0,10	7,54 **	1,32	0,19	0,09	4,11 *	1,21
Partner (0–1)	1,45	0,11	180,53 **	4,25	0,93	0,10	82,59 **	2,53
Thuiswonende kinderen (0–1)	-0,11	0,11	0,97	0,89	-0,25	0,10	5,87 *	0,78
<b>Veiligheid</b>								
Onveiligheidsgevoelens (1–4)	-0,24	0,05	25,46 **	0,79	-0,26	0,04	34,45 **	0,77
<b>Milieu en leefomgeving</b>								
Prettige omgang in buurt (1–5)	0,26	0,05	21,83 **	1,29	0,31	0,05	36,05 **	1,36
Stedelijkheid (1–5)	0,02	0,04	0,27	1,02	-0,05	0,03	2,30	0,95
<b>Achtergrondvariabelen</b>								
Leeftijd (18–99 jaar)	0,00	0,00	0,22	1,00	0,00	0,00	1,23	1,00
Geslacht: Man (0–1)	0,09	0,10	0,75	1,09	-0,07	0,09	0,62	0,93
<b>-2 Log Likelihood</b>	3235,17				3705,62			
<b>Nagelkerke R<sup>2</sup></b>	0,28				0,24			
<b>N</b>	6296				6297			

\*\*  $p < 0,01$ ; \*  $p < 0,05$

Ook voorgaand onderzoek laat zien dat gezondheid en sociale contacten belangrijk zijn voor welzijn (Diener et al., 1999; Haller en Hadler, 2006). Kenmerken die verder relevant blijken voor welzijn zijn onveiligheidsgevoelens en het regelmatig op vakantie gaan. Gevoelens van onveiligheid gaan vaak gepaard met minder welzijn, waar het regelmatig op vakantie gaan positief gerelateerd is aan welzijn. In lijn met eerder onderzoek speelt opleiding vooral indirect een rol (Helliwell en Putnam, 2004). Hoogopgeleiden voelen zich over het algemeen gezonder dan laagopgeleiden; hierdoor ontstaan verschillen in welzijn. Verder verdwijnt de samenhang tussen huishoudensinkomen en geluk wanneer gecorrigeerd wordt voor de aanwezigheid van een partner. De relatie tussen het absolute huishoudensinkomen en welzijn is over het algemeen niet sterk. Mogelijk is het relatieve inkomen – het inkomen in verhouding tot dat van anderen – meer van belang. Er zijn meer relevante indicatoren te bedenken die onder de beschreven dimensies vallen. Gedacht kan worden aan het type beroep of beroepsniveau, het verrichten van vrijwilligerswerk en de mate van overlast in de buurt. Toekomstig onderzoek zal de relatie van deze indicatoren met welzijn moeten uitwijzen.

Hoewel verschillende indicatoren van de kwaliteit van leven duidelijk gerelateerd zijn aan welzijn, blijft de vraag wat de causaliteit is van deze verbanden. Doordat welzijn en de onderzochte indicatoren op een vergelijkbaar moment zijn bevraagd, kan dit niet worden vastgesteld. Zo kan contact met familieleden de kans op geluk en tevredenheid met het leven verhogen, maar het kan ook zo zijn dat vooral gelukkige mensen familie zien en spreken. Daarnaast kunnen ongelukkige mensen zelf kiezen voor bepaalde situaties die meer of minder kansen opleveren op de arbeidsmarkt, in de relationele sfeer of voor het ontplooiën van activiteiten. In voorgaand onderzoek is voor een aantal relaties de richting van het verband aangetoond door middel van experimenten en longitudinale data (Diener et al., 1993; McKee-Ryan et al., 2005; Lucas et al., 2003). Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat het welzijn stijgt van mensen die weer aan het werk gaan na een periode van werkloosheid. Het welzijn daalt echter als mensen werkloos worden. Verder heeft trouwen een positieve invloed op welzijn, waar het verlies van een partner het welzijn verkleint (Wingen, de Jonge en Arts, 2010).

## Literatuur

Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010, De Nederlandse Samenleving. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen.

Cornelisse-Vermaat, J. R., G. Antonides, J. A. C. van Ophem en H. Maassen van den Brink, 2006, Body mass index, perceived health, and happiness: Their determinants and structural relationships. *Social Indicators Research* 79, blz. 143–158.

Demir, M., A. Özen, A. Doğan, N. A. Bilyk, en F. A. Tyrell, 2010, I matter to my friend, therefore I am happy: Friendship, mattering, and happiness. *Journal of Happiness Studies* 12(6), blz. 983–1055. DOI: 10.1007/s10902-010-9240-8.

Diener, E., J. E. Sandvik, L. Seidlitz en M. Diener, 1993, The relationship between income and subjective well-being: Relative or absolute. *Social Indicators Research* 28 (3), blz. 195–223.

Diener, E. J., 1994, Assessing subjective well-being: progress and opportunities. *Social Indicators Research* 31, blz. 103–157.

Diener, E., J. en E. M. Suh, 1997, Subjective well-being and age: An international analysis. *Annual Review of Gerontology and Geriatrics* 17, blz. 304–324.

Diener, E., J., E. M. Suh, R. E. Lucas en H. L. Smith, 1999, Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin* 125 (2), blz. 276–302.

Dolan, P., T. Peasgood en M. White, 2008, Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology* 29, blz. 94–122.

Easterlin, R. A., 2001, Income and happiness: Towards a unified theory. *The Economic Journal* 111 (Juli), blz. 465–484.

Elchardus, M. en W. Smits, 2007, Het grootste geluk. LannooCampus, Leuven.

Farrell, S. J., T. Aubry en D. Coulombe, 2004, Neighborhoods and neighbors: Do they contribute to personal well-being? *Journal of Community Psychology* 32 (1), blz. 9–25.

Ferrer-i-Carbonell, A., 2005, Income and well-being: An empirical analysis of the comparison income effect. *Journal of Public Economics*, 89, blz. 997–1019.

Frey, B. S. and A. Stutzer, 2000, Happiness, economy and institutions. *The Economic Journal* 110 (466), blz. 918–938.

Haller, M. en M. Hadler, 2006, How social relations and structures can produce happiness and unhappiness: An international comparative analysis. *Social Indicators Research* 75, blz. 169–216.

Helliwell, J. F., 2001, Social capital, the economy and well-being. *The Review of Economic Performance: The Longest Decade: Canada in the 1990s*, 1. Centre for the Study of Living Standards, Ottawa, Canada.

Helliwell, J. F. en R. D. Putnam, 2004, The social context of wellbeing. *Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, blz. 1435–1446.

Helliwell, J. F. en S. Wang, 2011, Trust and wellbeing. *International Journal of Wellbeing* 1 (1), blz. 42–78.

Hudson, J., 2006, Institutional trust and subjective well-being across the EU. *Kyklos* 59 (1), blz. 43–62.

Layard, R., 2005, *Happiness: Lessons from a new science*. Allen Lane, England.

Leung, A., C. Kier, T. Fung, L. Fung en R. Sproule, 2010, Searching for happiness: The importance of social capital. *Journal of Happiness Studies* 12(3), blz. 443–462. DOI: 10.1007/s10902-010-9208-8.

Lucas, R. E., A. E. Clark, Y. Georgellis, E. Diener, 2003, Reexamining adaptation and the set point model of happiness: reactions to changes in marital status. *Journal of Personality and Social Psychology* 84 (3), blz. 527–539.

Mars, G. en H. Schmeets, 2011, Meer sociale samenhang, meer geluk?, *Bevolkingstrends* 59(3), blz. 39–44. CBS, Den Haag/Heerlen.

McKee-Ryan, F. M., Z. Song, C. R. Wanberg en A. J. Kinicki, 2005, Psychological and physical well-being during unemployment: A meta-analytic study. *Journal of Applied Psychology* 90 (1), blz. 53–76.

OECD, 2011, Compendium of OECD well-being indicators. OECD, Parijs.

Oudhof, K., W. Bos en S. Keuzenkamp, 2002, De operationalisering van economische zelfstandigheid en financiële onafhankelijkheid. CBS, Den Haag/Heerlen.

Pouwels, B. J. 2011, Work, family, and happiness. Essays on interdependencies within families, life events, and time allocation decisions. Universiteit Utrecht: Proefschrift. ISBN: 978-90-9025925-3.

StatLine, 2010, Buurtproblemen, onveiligheid, slachtofferchap naar kenmerken (VMR '05–'08). CBS, Den Haag/Heerlen, 27 juli 2011.

Stiglitz, J. E., A. Sen en J. P. Fitoussi, 2009, Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance

and Social Progress, CMEPSP. Beschikbaar via: [www.stiglitz-sen-fitoussi.fr](http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr).

Witter, R. A., M. A. Okun, W. A. Stock en M. T. Haring, 1984, Education and well-being: A meta-analysis. *Educational Evaluation and Policy Analysis* 6 (2), blz. 165–173.

Wingen, M., De Jonge, T. en K. Arts, 2010, Veranderingen in burgerlijke staat en de beleving van welzijn. *Bevolkingstrends* (58)3, blz. 50–55. CBS, Den Haag/Heerlen.

## Bijlage 1

Om subjectief welzijn te operationaliseren, worden de volgende twee vragen met bijbehorende antwoordcategorieën gebruikt uit het Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS):

‘In welke mate vindt u zichzelf een gelukkig mens?’

- 1 Erg gelukkig;
- 2 Gelukkig;
- 3 Niet gelukkig/niet ongelukkig;
- 4 Niet zo gelukkig;
- 5 Ongelukkig.

‘In welke mate bent u tevreden met het leven dat u op dit moment leidt?’

- 1 Buitengewoon tevreden;
- 2 Zeer tevreden;
- 3 Tevreden;
- 4 Tamelijk tevreden;
- 5 Niet zo tevreden.

Voor dit onderzoek worden de antwoordcategorieën ingedeeld in respectievelijk gelukkig (1, 2) en niet gelukkig (3, 4, 5) en tevreden (1, 2, 3) en niet tevreden (4, 5).

## Bijlage 2

**Tabel 1**  
Aandeel personen van 18 jaar of ouder dat gelukkig of tevreden is met het leven naar indicatoren van de kwaliteit van leven

	Geluk	Tevredenheid met het leven
	%	
<b>Totaal</b>	89	87
<b>Huishoudensinkomen</b>		
< € 10 000	87	85
€ 10 000–€ 20 000	82	81
€ 20 000–€ 30 000	91	89
€ 30 000–€ 40 000	94	93
€ 40 000–€ 50 000	94	95
>= € 50 000	96	95
<b>Vakantie</b>		
Geen enkele keer	78	77
Een keer	89	87
Meer dan een keer	94	93
<b>Financiële onafhankelijkheid</b>		
Financieel afhankelijk	86	85
Financieel onafhankelijk	90	88
<b>Gezondheid</b>		
Zeer slecht	45	34
Slecht	62	59
Gaat wel	76	76
Goed	92	91
Zeer goed	96	94
<b>Opleidingsniveau</b>		
Lager onderwijs	80	81
Lbo	86	85
Mavo, vwo-3	86	87
Havo, vwo, mbo	90	88
Hbo, universiteit	93	91
<b>Sociaal-economische categorie</b>		
Werknemer	92	89
Zelfstandige	92	89
Overig actief	95	95
Uitkeringsontvanger	67	62
Pensioenontvanger	85	88
Student	92	91
Overig niet-actief	92	91
<b>Vertrouwen in Tweede Kamer</b>		
Helemaal geen	83	80
Niet zo veel	88	87
Tamelijk veel	91	90
Heel veel	94	90
<b>Verenigingsdeelname</b>		
Niet	86	84
Wel	92	91
<b>Contact met familie</b>		
Zelden/nooit	58	57
Minder dan 1 x per maand	78	77
1 x per maand	85	83
2 x per maand	88	85
1 x per week	90	88
<b>Contact met vrienden</b>		
Zelden/nooit	62	66
Minder dan 1 x per maand	80	82
1 x per maand	88	88
2 x per maand	91	87
1 x per week	89	88
<b>Sociaal vertrouwen</b>		
Niet voorzichtig genoeg zijn	84	83
Meeste mensen te vertrouwen	92	91
<b>Partner</b>		
Niet	75	76
Wel	93	91
<b>Thuiswonende kinderen</b>		
Niet	87	86
Wel	91	89
<b>Onveiligheidsgevoelens</b>		
Vaak	69	64
Soms	83	82
Zelden	91	89
Nooit	91	90

**Tabel 1 (slots)**  
Aandeel personen van 18 jaar of ouder dat gelukkig of tevreden is met het leven naar indicatoren van de kwaliteit van leven

	Geluk	Tevredenheid met het leven
	%	
<b>Prettige omgang in buurt</b>		
Helemaal mee oneens	66	63
Mee oneens	73	71
Niet mee eens, niet mee oneens	81	78
Mee eens	90	88
Helemaal mee eens	93	92
<b>Stedelijkheid</b>		
Niet	91	90
Weinig	90	91
Matig	90	87
Sterk	88	86
Zeer sterk	85	84
<b>Leeftijd</b>		
18–24 jaar	91	90
25–34 jaar	91	89
35–44 jaar	89	86
45–54 jaar	88	84
55–64 jaar	89	89
65–74 jaar	87	89
75 jaar en ouder	81	85
<b>Geslacht</b>		
Vrouw	87	87
Man	90	88